

טיפ טיפה מקדש

הכהונה

- "וּלְבַנֵי אֶהְרֵן תַעֲשֶׂה כְתָנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבָנִטִים וּמַגְבָּעוֹת... וְעִשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי-בָד..." (שמות כ"ח)**

אז בואו נלמד קצת על בגדי הכהונה. כל כהן הדיוט, כהן פשוט, לובש ארבעה בגדים: כותנת, מכנסיים, מגבעת ואבנט.

לעומת זאת, הכהן הגדול לובש בנוסף לבגדים אלו עוד ארבעה בגדים: מעיל, חושן, אפוד וציץ. בגדים אלו נקראים בגדי זהב, כיוון שבכל אחד מהם יש דבר העשוי מזהב.

מה הסדר של לבישת הבגדים? קודם הכהן לובש מכנסיים, ואז כותנת, אבנט ומגבעת.

אם בגדי הכהונה התלכלכו, כיבסו אותם. ואם הבגדים כבר ישנים ובלויים, הרמב"ם מבאר שהיו עושים מהם פתילות למנורות. מהמכנסיים והאבנטיים היו מכינים פתילות להדלקת ארבעת המנורות בעזרת הנשים בשמחת בית השואבה, ומהכותנות שבלו היו עושים פתילות למנורה שבהיכל. (הלכות כלי מקדש פרק ח')
- "וְעִשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי-בָד לְכֹסֹת בָּשָׂר עֲרוּהָ מִמֶּתְנִים וְעַד-יָרְכִים יִהְיוּ..." (שמות כ"ח)**

הבגד הראשון שהכהן לובש הוא מכנסיים, כמו שכתוב "וּמְכַנְסֵי-בָד יִהְיוּ עַל-בְּשָׂרוֹ" (ויקרא, ט"ז). המכנסיים צריכים להיות ממעל המותניים ועד סוף הירכיים. את המכנסיים הכינו באריגה מחוט של פשתן לבן, כאשר כל חוט שזור משישה חוטים. בנוסף, את המכנסיים הידקו אל הגוף ב"שנצים", מין שרוך שהיה מושחל בחלק העליון של המכנסיים. מעניין לראות שלא מוזכרות המילים "לכבוד ולתפארת" בציווי על הכנת המכנסיים לכהנים. החזקוני מבאר זאת בכך שמטרת המכנסיים היא הצניעות.

אכן, המכנסיים מכסים את הערווה ומכפרים על גילוי עריות. אנו רגילים ללבוש מכנסיים, אך כאשר הכהנים לובשים מכנסיים זאת לא לבישה רגילה, אלא לבישה שבאמצעותה הם מקדשים את עצמם מן העריות "וְעָשׂוּ אֶת-בְּגָדֵי אֶהְרֵן לְקֹדֶשׁוֹ". (כלי יקר, שם)
- "וְשִׁבְצַת הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ..." (שמות כ"ח)**

מפשתן, כאשר כל חוט עשוי משישה חוטים. "וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ... וְכָתְנֹת תִּשְׁבֹּץ" מה הכוונה במילה תשבץ? הכתונת הייתה ארוגה בצורת תאים כעין משבצות. עפ"י הרמב"ם כל הכתונות היו כך, והראב"ע סובר שרק כתונת של כהן גדול הייתה משבצת. באיזה סיפור מופיעה כתונת?

נכון! בסיפור מכירת יוסף... יעקב אהב את יוסף מכל בניו, ועשה לו כתונת פסים. אחיו של יוסף ראו את אהבת אביהם אליו, ושנאו אותו. הקינאה היתה כה גדולה עד שאמרו: "לכו וְנַהַרְגֵהוּ", וטבלו את כתונת יוסף בדם שער עיזים... לכן, הכתונת מכפרת על שפיכות דמים. הכהנים לובשים כתונת, ואף בעבודתם בבית המקדש מקריבים קורבנות חטאת משעירי עיזים- כדי לתקן את חטא האחים.

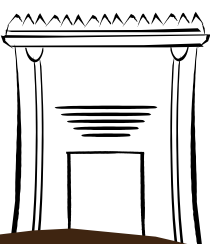
(עפ"י זבחים פח, ב; ומגילת המקדש)
- "וּלְבַנֵי אֶהְרֵן תַעֲשֶׂה כְתָנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבָנִטִים וּמַגְבָּעוֹת... וְעִשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי-בָד..." (שמות כ"ח)**

שבוע שעבר התחלנו ללמוד על בגדי הכהונה.

לאחר שהכהן לבש מכנסיים וכותנת, הוא שם את האבנט. האבנט הוא חגורה שהכהן כורך על הכתונת. האבנט של הכהן הגדול היה מארבעה מינים: תכלת, ארגמן, תולעת שני ושש מושזר, והיה בו כלאיים, היינו צמר ופשתן. אבנט של כהן הדיוט שנוי במחלוקת, האם היה כמו של הכהן הגדול או מפשתן בלבד.

בדרך כלל אנו שמים חגורה 'כדי לתפוס את המכנסיים', אך זהו לא תפקיד האבנט.

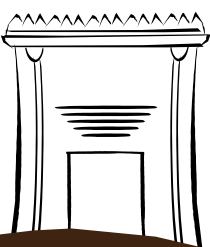
אורך האבנט היה ל"ב אמה (16 מטר!), והוא בא לכפר על העוקמנים שבלב. האבנט מפריד בין החלק העליון של הגוף לבין החלק התחתון, ובא להזכיר לכהנים שלובשים אותו לחשוב מחשבות טהורות ועליונות.

טיפ טיפה מקדש

הכהונה

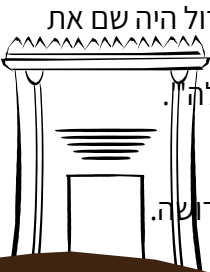
- **"וְחִגְרַת אֹתָם אֲבִנַי אֶהְרֵן וּבְנָיו וְחִבְשֵׁת לָהֶם מִגְבַּעַת וְהִיְתָה לָהֶם כֹּהֵנָה לְחֻקַּת עוֹלָם... (שמות כ"ט)**
לבסוף, אחרי שהכהן לבש מכנסיים, כתונת ואבנט- הוא חובש מגבעת. המגבעת היא מעין כובע, כמו שמתרגם אונקלוס: "כֹּכְבָעִין". זוהי רצועה של בד העשויה מפשתן, ואורכה 16 אמה- 8 מטר! את המגבעת כהן הדיוט חובש, ואילו הכהן הגדול חובש מצנפת. עפ"י הרמב"ם, המגבעת והמצנפת זהות, אלא שדרך חבישתן שונה. (כלי המקדש, פרק ח') בגמרא מבואר שהמצנפת מכפרת על גסי הרוח. "יבא דבר שבגובה ויכפר על גובה" (זבחים פח, ב;); בנוסף, הרשב"ם כותב שצריך לעשות מגבעות יפות ונאות, לפי שהם על הראש, ועליהם כתוב "וּמִגְבַּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכַבּוֹד וּלְתִפְאָרֶת"
- **"וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֵׁן וְאַפּוֹד וּמַעִיל וְכֹתֶנֶת תִּשְׁבֵּץ מִצְנַפֶּת... (שמות כ"ח).** עד עכשיו למדנו על בגדי הכהונה שכל כהן לובש. ומה הכהן הגדול לובש? היו לו עוד ארבעה בגדים, בגדי זהב. לאחר שהכהן הגדול חוגר את האבנט, הוא לובש מעיל. על המעיל את האפוד והחושן, ואחר כך צונף במצנפת, וקושר את הציץ מעל המצנפת ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת ושם היה מניח תפילין. (רמב"ם)
"וְעִשִּׂיתָ אֶת-מַעִיל הָאֶפּוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת" המעיל עשוי מחוטי צמר שנצבעו בתכלת, כשכל חוט שזור משניים עשר חוטים. המעיל דומה לגלימה ארוכה. חלקו העליון של המעיל מקיף את הצוואר, ובפתח הצוואר מצווה התורה לעשות תפירה מיוחדת באופן שלא יקרע בעת לבישתו. מסביב לתחתית המעיל תלויים פעמוני זהב ורימונים. 'פעמון זהב' ולצידו רימון וכן הלאה.
- **"המעיל מכפר על לשון הרע... (זבחים פ"ח:)** בכל בגד ובגד ישנה חשיבות למבנה הבגד – לפי שימושו השונה. בנוסף מביא הכלי יקר שלכל פרט ופרט בבגד ישנה משמעות. כדי לדבר האדם צריך לעבור כמה "חומות". כדי להגיע ללשון ישנן את השפתיים שחוסמות וגם את השנים ובסוף מגיעים ללשון. פתח המעיל הוא בעל שפה כפולה כנגד השפתיים של האדם. המעיל עשוי 'כליל תכלת' ואינו עשוי מעשה חושב, שכן עיקר חטא לשון הרע הינו בדיבור ולא במחשבה. הפעמונים שמעטרים את שולי המעיל דומים לצורת פה והענבל שבתוכם 'מקשקש', דבר זה מזכיר את דיבוריו של ההולך רכיל שעובר ממקום למקום שמדבר ומפלג את עם ישראל. כאשר האדם רואה את מעיל התכלת נזכר הוא בציוויו של הקב"ה. שנזכה לשמור על פינו ולשוננו!
- **"וְעִשׂוּ אֶת-הָאֶפּוֹד זֶהב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזַּר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב... (שמות, כ"ח)**
האפוד הוא אחד משמונת בגדי הכהן הגדול. מטרתו העיקרית של האפוד היא לשמש כבסיס שעליו החושן יקשר ולא יזוז ממקומו, כאשר האפוד והחושן שנתון על לוח לבו של הכהן הגדול, קשורים ביניהם ע"י שרשרות זהב וכתפות משובצות אבני שוהם עם שמות השבטים – מעל החושן, ובחוטי תכלת – לטבעות הקבועות בתחתית החושן. בניגוד לרמב"ם הפוסק שהאפוד דומה למעשה בצורתו ל"אפוד מלחמה" הארוג חציו על הגב וחציו בחזית, רש"י מפרש שהאפוד הוא כמן סינר הדומה לבגדי האצילים ושריהם ומסמל את רום מעלתם.

טיפ טיפה מקדש

הכהונה

- **"אפוד מכפר על עבודת כוכבים..." (מסכת ערכין ט"ז, א)** האפוד מכפר על עבודה זרה. אחרי שגדעון ניצח את המדיינים, עם ישראל נתן לו חלק מהשלל כאות הוקרה. גדעון מכין מהשלל אפוד מזהב כדי להודות לה', אבל בסוף זה גרם לכך שעם ישראל עבד עבודה זרה. על עשיית האפוד נכתב "מעשה חשב". הכלי יקר כותב שהאפוד צריך להיות מעשה חושב כדי לכפר על עבודה זרה שהמחשבה בה כמעשה... עיקר החטא תלוי באמונה. האדם שעובד עבודה זרה עושה זאת לאחר מחשבה, לכן האפוד מכפר על עבודה זרה מכיוון שעשייתו היא מעשה חושב. על כתפות האפוד היו אבני השוהם שהיו מפותחים בהם שמות השבטים: "אבני זכרון לבני ישראל" (שמות, כ"ח)
- **"ועשית חשן משפט מעשה חשב כמעשה אפד תעשנו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר..." (שמות כ"ח)** החושן עשוי כמו האפוד - מעשה חושב, מבד הארוג מחמשה מינים: זהב, תכלת, ארגמן, תולעת שני ושש משזר כאשר כל חוט מורכב משה חוטים וחוט זהב. מכל כ"ח החוטים האלו עשו חוט אחד שממנו ארגו את האפוד והחושן. מהו גודל החושן? "רבעו יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו" רק זרת על זרת? כל כך קטן? אלא שגודל זרת הוא חצי אמה, בערך 25 ס"מ. על החושן משובצות אבנים טובות הקבועות במשבצות זהב, ועליהן שמות השבטים. את החושן הכהן הגדול לבש על ליבו, כדי שתמיד יזכור את שנים עשר השבטים. בין כפלי החושן הונח השם המפורש של ה', וכאשר שאלו שאלה בנוגע למלחמה, נענו ע"י אותיות שמות השבטים שהאירו בחושן.
- **"וכיצד שואלין? עומד הכהן לפני הארון והשואל מאחוריו פניו לאחרי הכהן ואומר השואל: אעלה או לא אעלה? ואינו שואל בקול רם ולא מהרהר בלבו אלא בקול נמוך כמי שמתפלל בינו לבין עצמו ומיד רוח הקדש לובש את הכהן ומביט בחושן ורואה בו במראה הנבואה עלה או לא תעלה באותיות שבולטות מן החושן כנגד פניו והכהן משיבו ואומר לו עלה או לא תעלה..." (רמב"ם, הלכות כלי המקדש, י')**
- **"ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה וברקת הטור האחד..." (שמות כ"ח)** בתורה כתוב אילו אבנים היו בחושן. אך למעשה, קשה להתאים את שמות האבנים הכתובים בתורה לאבנים המוכרות בימינו. למשל, אבן 'יהלום' מוכרת כיום כאבן הנקראת באנגלית Diamond. האם זאת האבן עליה מדברת התורה? קיימות כ-30 שיטות לזיהוי אבני החושן. חלקן נעזרות בתרגומי ספרים מתקופת המקדש, מחקרים מדעיים שונים ובלשנות רבה. כך למשל אבן ה'אודם', מוכרת כיום כאבן הנקראת באנגלית Ruby. שם האבן מזכיר את המילה ראובן, שהייתה חרוטה על האודם בחושן. חוקרים אחרים ניסו לזהות את האבנים על פי דרגת הקושי-מכוון שצריך לחרוט על האבנים את שמות השבטים.
- **"ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש לה'..." (שמות כ"ח)** מעל המצנפת הכהן הגדול היה שם את הציץ, מעין כתר מזהב. הציץ מחובר למצנפת על ידי פתיל תכלת- הצבע המלכותי היקר שאותו אנו זוכים לשים בציצית כבני מלכים, ועל גבי הזהב, היסוד הטהור שאינו משתנה לעולם, היה חרוט: "קודש לה'". כמו שכבר למדנו, "כשם שהקרבות מכפרין כך בגדי כהונה מכפרין". רבנו בחיי מפרט את כל בגדי הכהונה, ועל הציץ הוא אומר: "ציץ מכפר על עזות פנים." כל המידות שבגדי הכהונה מכפרים עליהן מבטאות ליקוי מוסרי מסוים, כך גם העזות. אולם, בתנאים מסוימים, תכונת העזות יכולה לשמש גם לקדושה. כדי להגיע לדרגה גבוהה בעבודת ה' צריך האדם עזות נפש, כלומר אופי מוצק ואיתן: "היו עז כנמר - פירושו שלא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה'". (קיצור שו"ע א')

טיפ טיפה מקדש

הכהונה

• "שער נקנור, ושתי לשכות היו לו, אחת מימינו ואחת משמאלו, אחת לשכת פנחס המלביש... " (מידות א')

היכן הניחו את בגדי הכהונה?
ברשימת הממונים במקדש, שמופיעה במסכת שקלים, מוזכר פינחס, הממונה "על המלבוש". המשנה במסכת מידות מתארת את מקום לשכתו של פנחס הסמוכה לשער ניקנור.
בגדי הכהונה היו עשויים מצמר ופשתן- שעטנז, והם אסורים ללבישה מחוץ למקדש. לכן נקבעה הלשכה סמוך למקום יציאת הכהנים, וכך יזכרו לא לצאת מן המקדש בבגדיהם.
בלשכה היו 24 חלונות (ארונות) כמניין משמרות הכהנים.
בחלון אוכסנו בגדי הכהונה של אותו המשמר, לפי מדפים. מדף לכתונות, מדף לאבנטים, מדף למכנסיים ומדף למגבעות או מצנפות. פנחס המלביש היה האחראי על הכנת הבגדים ואפסנתם, ועזר לכהנים להתלבש. ללבוש לבד חגורה באורך שש עשר מטרים, זה לא פשוט בכלל...

• "בית המוקד, כפה, ובית גדול היה, מקף רובדים של אבן, וזקני בית אב ישנים שם... " (תמיד א')

היכן ישנים הכהנים במקדש?
פתאום קם אדם בבוקר והולך או נוסע לעבודה. אך הכהנים מגיעים למקדש כבר לילה לפני עבודתם, כדי שמיד לאחר ההשכמה יוכלו להתחיל בעבודות המקדש ללא כל עיכובים. לצורך כך הגיעו כהני בית האב התורן אל 'בית המוקד'.
לשכת 'בית המוקד' ממוקמת בצפון העזרה, סמוך למזבח. הלשכה נקראה בשם זה על שם המדורה שהייתה בה דרך קבע על מנת לחמם את הכהנים הישנים בה. במרכז הלשכה הייתה מחיצה 'ראשי פסיפסין' - עמודים קטנים שבלטו מהרצפה או ציור מאבני פסיפס- כדי להבדיל בין הקודש ובין החול. בצד החול, הצד הרחוק מן העזרה, ישנו הכהנים של בית האב שעבד באותו יום.

• "בית המוקד, כפה, ובית גדול היה, מקף רובדים של אבן, וזקני בית אב ישנים שם... " (תמיד א')

זקני הכהונה ישנו על גבי 'רובדים של אבן', מעין 'מדפים' או דרגשים על הקירות, ופרחי הכהונה, הצעירים 'התכבדו' בשינה על הרצפה, "איש כסתו בארץ, כדרך כל שומרי חצרות המלכים הישנים על הארץ". (רמב"ם, הלכות בית הבחירה ב', ו'). אחד הכהנים היה ממונה על שמירת מפתחות בית המוקד. המפתחות היו שמורים מתחת ל'טבלא' של שיש, מין חלק נפתח ברצפה, שעליה היה הממונה פורס את כסותו וישן. בבוקר, עוד לפני הזריחה, התקיימה ההשכמה, על ידי 'איש הר הבית' הממונה על השומרים במקדש. מיד ירדו כל הכהנים במדרגות לולייניות המובילות אל בית הטבילה שנמצא קומה אחת מתחת בית המוקד. שם גם נמצאים 'השירותים' של המקדש ולאחר הטבילה ולבישת הבגדים החלה עבודת היום.

• "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו... " (דברים כ"ב) אנו מכירים את איסור שעטנז. אך חשבתם על בגדי

הכהונה? שש משזר-הינו פשתן. לעומתו התכלת, הארגמן ותולעת השני-הינם צמר הצבוע בצבעים שונים. עירוב הצמר עם הפשתן נעשה גם באפוד ובחושן. אם כן, הקדוש ברוך הוא ציווה את משה להכין בגדי כהונה שהם שעטנז!!!
המדרש מבאר שהאיסור ללבוש שעטנז נובע מהמחלוקת בין קין והבל. קין הביא קרבן מהצומח, והבל- מבכורות צאנו וחלביהן. המחלוקת הזאת יצרה פירוד בין החי והצומח. (עפ"י ילקוט שמעוני בראשית, ד)
במקדש לא רק הקורבנות מכפרים, אלא גם בגדי הכהונה, הבאים כדי לכפר ולהשכין שלום, ומעלת השלום היא לעשות שלום בין שני הפכים, בין הצמר לבין הפשתן. אף שהיום אין לנו בגדי כהונה שעניינם לכפר- אנו יכולים להגיע למדרגת התיקון של בגדי הכהונה על-ידי הטלת תכלת בציצית, שכן אף בציצית הותר השעטנז.

